

ACC. N:R M. 9817:1-4.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Carl Sandberg*
Härad: *Ö. Göringe* Adress: *Lora Hotellet, Osby*
Socken: *Örkeneid* Berättat av: *Bengta Persson*
Uppteckningsår: *(1900) 1945* Född år *1829* i *Örkeneid*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla jul och lille jul afton. s. 1-4.

LWF 47

ACC. N.R.

M. 9817:1

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg,
 Härad: Östra Göinge Adress: Stora Hotellet, O. S. B. Y.
 Socken: Ö r k e n e d. Berättat av: Bengta Persson,
 Uppteckningsår: 1848 1900. Född år 1829; Ö r k e n e d.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla Jul och Lille julafton.

- Vilka dagar har man i Er trakt kallat så? Svar: Enl. idag erhåll.
1. na uppgifter, skulle det verkligen vara Kyndelsmässodagen, som kallas Lilla Jul, men lille julafton, dagen före julafton.
 2. Firades lilla jul på något sätt? Svar: Ja, genom kaffefest e.d.
 3. Förekom det att man gav varandra gåvor vid lilla jul?, Svar: Ja, i mera välbärgade bondhem, förekom det, som s.k. förebud till s.k. den store, eller riktiga julen.
 4. Har Lucia på något sätt firats i Eder trakt? Klädde man ut sig på något sätt? Känner Ni till uttrycken "Lussegubbar" eller "lussegetter"?- Svar: Ja, i synnerhet i bättre hem, har det förekommit, så länge jag minns, d.v.s. 55-60 år tillbaka. Ja, man klädde, helst en ljus, lång flicka skulle utklädas till "Lucia" med ljus i håret och serverade kaffe på sängen, då vankades det de kakor, som hade namnet, "lussegubbar", "lussegetter" eller "lusekatter", d.v.s. de bakades något olika, så man kunde skilja dem från varandra, på formen och deras olika vindlingar m.m.
 5. När infördes i Eder trakt Luciaseden med den vitklädda flickan med ljus i håret? När såg Ni en Luciabrud första gången? Svar: Mera allmänt förekom det nog icke här i Lönsboda o Osby-trakten förrän nytt folk inflyttade från bl.a. Hässleholm, Karlskrona, Växjö, Karlshamn m. fl. platser, 1901-1905. Det var nog 1903, jag såg den första Luciabruden i Lönsboda, hos Handl. Lindgrens, de inflyttade, han fr. Karlshamn, hon fr. Traheryd, hon var Länsmansdotter, född Hultstein.
 6. Hur firades Lucia förr i tiden innan man klädde till Luciabrud? Mormor, nämnde att i hennes ungdom: 1850-1860, ingen som firade

Obs! Uppteck-
ningen har
någon förstå-
del i förhål-
let till
det som
säger om
"lusse-
getter".

Skriv endast på denna sida!

Lucia-dagen, på landet.

ACC. N:R.

M. 9817: 2.

Landskap: Skåne. Upptecknat av: Carl Sandborg
 Härad: Östra Göinge. Adress: Stora Hotellet, O. S. B. Y.
 Socken: Örkened. Berättat av: Bengta Persson
 Uppteckningsår: 1889 - 1900. Född år 1829 i Örkened.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla Jul och Lille julafton.

7. Har det i Er trakt varit vanligt att äta tidig frukost på Lucia-
 dagens morgon? Har man några särskilda talesätt eller sedvänjor i
 sammanhang därmed? Svar: Ja, då steg man i regeln upp före kl. 5 fm.
 I mitt morföräldra-hem, voro de gammal-religiösa, så lästes särskil-
 da andaktsböner, lillejulafton, som påminnelse om den riktiga julen.
 Matsedeln skulle vara högtidlig, lillejulafton, men lutfiskan fick
 icke smakas förrän julafton, i samband med risgröten, julglöggen m.m.
8. Förekom det att man bjöd på Luciabiten? Vad menade man därmed? Svar:
 Icke i vårt Mormorshem, men hos grannen, där det förekom bränneri,
 Där söps det utav glatta livet och Luciabiten var där: Julkorven med
 brännvin i kanna-vis: 1 kanna lika med 3 st. kvarter $\frac{1}{3}$ l. v.s. 3 st. $\frac{1}{3}$ l.
 lika med 2 liter plus 2 st. $\frac{1}{3}$ l. (Inga motböcker på den tiden).
9. Brukade man slakta julgrisen på Luciadagen - eller brukade den slak-
 tas på en annan bestämd dag? Fanns det några bestämda tider i sam-
 band med julslakten? Skulle slaktaren eller andra medhjälpare ha
 någon bestämd traktering - eller skulle de få något av slaktmaten
 med sig hem? Svar: I allmänhet skulle julagrisen eller julasvinen,
 ty i välsituerade bondgårdar, slaktades minst två svin. Hos oss all-
 tid 2 eller 3 st. till jul, just Luciadagen eller dagen efter.
 Slaktaren o medhjälpare skulle alltid ha "slaktesupen" eller många
 så ibland hände det att grisen sprang från slaktaren, ty han visste
 var han lagt "mordvapnet". Detta förekommer än idag, ty det hör till
 "god ton", utan slaktesupen, får man ingen att "mörda" julagrisen.
 + vårt hem var det en fattig smed, "mä stuan full av glöttar", som
 slaktade o han fick "rompan" o "föderna" m.m. av varje gris, med sig
 hem till "käring" och "glöttar".

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 9817:3.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Carl Sandborg
Härad: Östra Göinge Adress: Stora Hotellet, O S B Y.
Socken: Örkened. Berättat av: Bengta Persson
Uppteckningsår: 1889 - 1900. Född år 1829. i Örkened.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla Jul och Lille julafton.

10. Har man i Eder trakt använt uttrycket "svinottan" och vad menade man därmed? Svar: Javisst. Svinen skulle alltid slaktas före det blev ljus och bevis på lättja. "Svinottan" betydde, man skulle vara uppe i "otteskott". Ordet kommit från seden att gå till julottan. T.ex. i Virestads socken, som är 4 mil på varje håll, där hade våra grannar två mil till Kyrkan, där julottan började kl. 6.0 fm. Varför de fingo gå hemifrån omkring kl. 2.0 på natten, för att hinna gå 2 mil o vara framme i Virestad kl. 6.0 fm. "På mornkröken". kallades det ett stiga upp för kl. 6.0 fm.
Seden att suppa sig full den morgonen, har nog också bidragit till namnet "svinottan". "Full som ett svin", är vanligt uttryck.
11. Brukade Lucia bjuda på "Luciakatter"? När infördes seden att baka lussekatter? Vilken form och storlek hade de? Svar: Ja, ovillkorligen, annars skulle, isynnerhet, ungdomen, protesterat vådligt. Så länge jag minns, 1890 - 1880- (Jag född 1883.) Formen var ungefär som i våra moderna kokböcker från t. ex. Fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala. Storleken varierade, beroende om husmor, var snål.
12. Har man firat kyndelsmässan i Eder trakt? Gör man det fortfarande eller har seden bortlagts i så fall när? Svar: Endast kyrkligt. Där "kaffegökdrickare" förekom, firades nog även den dagen, då man sökte efter anledning "att rumla" om ordentligt. Firas icke vad jag kunnat utröna på annat sätt.
13. Hur firades man Kyndelsmässan? Svar: Vissa Kyrkor besöktes, t. ex. Härlunda, vid Kyndelsmässan. Loshults, "Håle-Torsdag" d.v.s. Kristi Himmelsfärdsdag. Virestad vid Julottan o.s.v. -----

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 9817: 4

Landskap: Skåne
 Härad: Östra Göinge.
 Socken: Örkened.
 Uppteckningsår: 1888 - 1900.

Upptecknat av: Carl Sandborg
 Adress: Stora Hotellet, O S B Y.
 Berättat av: Bengta Persson
 Född år 1829. i Örkened.

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Lilla Jul och Lille julafton.

14. Har Ni hört talas om att man gav varandra gåvor vid Kyndelsmässa?
 Svar: Nej, det jag aldrig hört talas om i våra trakter.
15. Har ~~Närman~~ man använt uttrycket Benraskesöndag i Eder trakt?
 Svar: Nej, och troligen i våra trakter. Troligen på annat håll.
16. Vilken dag ansågs man att julen tog slut? Och vilka sedvänjor hade man därvid? Svar: Alltid tjugonedag-Knut, d.v.s den 13 januari. Då skulle julgranen plundras och alla spår efter jul utplånas, men där det fanns barn och på andra ställen, saknades ofta julgran, blev detta ofta framflyttat till julgranen ohjälpligt kunde stå inne längre, d.v.s tills all~~o~~ barren började falla av, 1 febr.- ja kanske ända till den 15. febr.-ty julgranen skulle gärna stå i kallrum, så höll den sig längre.--- Sorgen var stor, då den kära julgranen ohjälpligt måste ut--- Vid ljusens sken hade man fått sina julklappar, vid juleljusens sken och fina kaffebordet, hade men efteråt läst om "Jesusbarnet", sjungit julepsalmer och julsånger. Julgranen blev till ett "heligt juleträd", som ingalunda fick placeras på "sophögen", utan skulle kvarligga, hålst med lite "Fehår" änglahår o rester av grannlåten bland grenarna, så att man med sorg och saknad kunde gå o titta till granen, då o då, och påminna sig den gångna julen och kanske redan ismyg, längta efter nästa jul, som tycktes ligga långt, ja sagoligt-långt borta. Kanske känsliga barn även fälde en saknadens tår vid granen, där den låg på s.k. "helig" plats å fin gräsmatta till långt fram på våren och i "fehåret" återgav solens glittrande strålar, påminnande om "glorian" kring Frälsarens bild.-----

Osby den 1 november 1945.
 Vordsammast. Carl Sandborg.

Skriv endast på denna sida!